

направлення, 18-ий — місце в, всередині; питання про семантичну та морфологічну кореляцію цих локативних класів з усіма іншими потребує додатково-го вивчення і в цій статті не розглядається. Класів 20-23 в ладаї немає.

1. Охотина Н.В. Именные классы в языках Африки. - М., 1987.
2. Охотина Н.В. Согласовательные классы в восточных и южных языках банту. Коммуникативный статус и грамматическая структура. - М., 1985.
3. Топорова И.Н. О диминутиве в языках банту // Африка: культура, этничность, язык. - М., 1991.
4. Топорова И.Н. Язык лингала. - М., 1973.
5. Bastin I. Les langues bantoues. Inventaire des études linguistiques. - Paris, 1978.
6. Dixon R.W. Noun classes // Lingua. - 1968. - Vol. 21.
7. Greenberg J. Studies in African Linguistic Classification. - New Haven, 1955.
8. Guthrie M. The classification of the Bantu languages. - London, 1948.
9. Guthrie M. The Bantu languages of Western Equatorial Africa. - London, 1953.
10. Royen G. La classification nominale dans les langues négro-africaines. - Paris, 1968.

ГРАМАТИЧНИЙ СТАТУС ЛЕКСЕМИ ІТ У ТАК ЗВАНИХ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕННЯХ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Л.М.ФІНОГІНА

Елемент ІТ на початку речень в англійській мові привертає і продовжує привертати увагу лінгвістів. Але треба зауважити, що речення типу *It is cold. It is necessary to do this* не знайшли свого однозначного вирішення в англістиці. Структури типу *It is cold* традиційно розглядаються як безособові. Щодо речень типу *It is necessary to do this*, то висловлюється точка зору про те, що такі структури є або безособовими, або з "попереднім підметом".

Те, що постпредикативний елемент у реченнях типу (2) розглядається іноді як підмет, є результатом ототожнення логічного підмета з граматичним, які не завжди співпадають. Наприклад: *Look at John. - Well? - John is coming. John* в цьому випадку є темою і функціонує як граматичний і логічний підмет. В реченні ж *Look, he is coming. - Who is coming? - John is coming John* є ремою, тобто логічним предикатом, але граматичним підметом.

Д.Браун вважає, що необхідність появи іт на початку речень зумовлюється-

* Л.С.Бархударов поділяє еліптичні речення на такі, що відновлюються синтагматично й парадигматично; перші - з контексту, другі - за аналогічними конструкціями, що існують у мові [1:180].

ся тим, що "розповідні речення ніколи не можуть починатися з дієслова, ... якщо місце підмета в моделі "підмет-дієслово" розповідного речення залишиться вакантним, то порушиться одне з основних правил сучасної англійської мови" [3:158-9].

Мовні факти свідчать про те, що розповідне речення може починатися з дієслова в особовій формі, яке не має підмета, тобто "місце підмета залишається вакантним":

1. *Followed a complete and death-like silence* (Mansfield).
2. *Seems to me these young girls now haven't a scrap of sence* (Priestley)
3. *Difficult to know exactly when the burning part will reach the powder* (Pope).

Два останніх речення парадигматично* відновлюються як *It seems to me...* та *It is difficult to know...* З цих прикладів видно, що *it* не є обов'язковим формальним елементом, який починає речення. Речення може починатися з дієслова в особовій формі або навіть з предикатива. Розглянемо, напр., речення *To ride along like this with the landscape flying past - is lovely, and exhilarating*. Представники традиційної школи розглядатимуть це речення як трансформ речення *It is lovely and exhilarating to ride along like this with the landscape flying past*. Але речення, що було взято безпосередньо з контексту, має таку структуру: *To ride along like this with the landscape flying past — it's lovely, and exhilarating* (Turnbull). В даному і інших подібних випадках неможливо пояснити синтаксичну структуру речень, виходячи з точки зору т.зв. "попереднього" підмета *it*, тому що *it* у них вживається після відрізка *To ride ... past*, що відповідно до цієї точки зору є дійсним підметом, який після підстановки його на початок речення замінює "попередній" підмет *it*. Але ж при підстановці "дійсного" підмета у препозицію, *it* у таких випадках зберігається.

Цілком очевидно, що *it* семантично еквівалентне вказівним займенникам *this, that* (*To ride ... - this is lovely and...*). Це підтверджується наявністю у тексті, що досліджується, саме таких конструкцій:

To be safe in his job while he was fit for it, and after that to have a little place of its own with a garden and a bit of music whenever he wanted it — that was not asking much (Priestley).

To be north of Watford, and still travelling not at sixty miles an hour, this was an experience indubitably good in itself (Brothy).

Займенники *this, that* у наведених прикладах вказують на субстанцію, яка виражена інфінітивом з залежними від нього словами. Якщо ж *it* семантично еквівалентне вказівним займенникам *this, that*, воно теж є вказівним у структурі, що аналізується. Крім того у досліджуваних конструкціях можуть вживатися вказівні займенники у позиції *it*:

Besides, this is our chance to be original (Johnston).

That wasn't just conscience talking on the phone (Pope).

Вживання вказівних займенників *this, that* у цих випадках у позиції *it* теж вказує на небезособовий характер займенника *it*. Порівняймо три речення:

1. *It's all right by me, this life!* (Johnston).
2. *It was a great asset, having a room of her own* (Kerns).
3. *It'll be fine having him for a neighbor* (Turnbull).

У першому реченні постпредикативний елемент вважається всіма граматистами прикладкою. У другому реченні постпредикативний елемент Г.Поутсма, напр., вважає "підметом, що повторюється" [5:276], Е.Крейзінга — "підметом, що приспонується" [4:487-90]. Третє речення традиційно розуміється як речення з "попереднім підметом" *it* або як безособове. У першому реченні *it* співвідноситься з *this life*, тобто конкретизується ним. В другому — *it* співвідноситься з *having a room of her own*, що також є конкретизацією *it*. У третьому реченні *it* співвідноситься з *having him a neighbor* і також конкретизується ним. В усіх 3 реченнях субстанція, з якою співвідносить *it*, згадана вперше та знаходиться у постпозиції відносно *it*, тобто постпредикативні елементи в наведених прикладах є референтами *it*. Коли ж *it* має референта, воно вже ніяк не

може бути безособовим.

Загальною ознакою всіх структурних типів безособових речень вважається відсутність суб'єкта дії. "В реченні *It is cold* — вважає А.І.Смирницький, — не розуміється ніякого реально виділеного суб'єкта" [2:147]. *It*, за твердженням Г.Суїта, є безособовим тому, що заміна *it* іменником неможлива [6:93]. Але це твердження виявляється науково необґрунтованим. По-перше, якщо припустити, що *it* не співвідноситься з жодною субстанцією, то властивість, виражена в нашому випадку прикметником *cold*, відривається від носія процесу. Крім того, заміна *it* іменником, всупереч твердженню, що існує у сучасній англістиці, кожен раз залежно від ситуації, виявляється можливою, наприклад:

1. *It was February. - The month was February and it happened to be my forty-second birthday* (Walker).

2. *It was nine in the morning. - The time was nine in the morning but the street lights still burned* (Le Carre).

3. *He looked at the time. It was just past seven now* (Masterson).

Цілком очевидно, що в останньому реченні *it* співвідноситься з субстанцією, на яку було вказано у попередньому контексті (*the time*), і вживається замість неї в наступному контексті. Коли ж *it* співвідноситься з якоюсь субстанцією, вже не можна говорити про безособовий характер мовної одиниці, що розглядається.

Можливою є підстановка іменників і в структурах типу *It is cold*, наприклад:

1. *The air was very cold and stale; American air when the conditions fail* (Le Carre).

2. *The air was warm and buds begin to appear on the branches of the trees* (Greenfield).

3. *It rains: The ceiling trembled and rained plaster upon the floor and then caved in* (Richards).

4. *One week had rained itself away in a torrential downpour* (Loring).

5. *The weather was freezing and cold seemed to permeate the corpse - like house* (Banks).

В реченні *It poured with rain* (Sinclair) слово *rain* функціонує як додаток. Присутність додатка в дійсно безособових реченнях неможлива.

Однією з головних ознак, згідно з якими такі структури відносяться до безособових, є й те, що присудок завжди виражається дієсловом у формі 3-ої особи однини. Це, однак, пояснюється лише тим, що носії таких процесів, як правило, одиничні субстанції. Але часом підмет у таких реченнях вимагає особового дієслова у множині: *He turned his face up toward the sky; the countless white particles now felt round hard and metallic. They rained on his face and chest* (Stone). - *They rain*.

Те, що у таких структурах лексема *it* не є безособовим займенником, підтверджується також і тим, що в ролі підмета в них можуть вживатися вказівні займенники:

1. *This was Sunday night and a dark wettish Sunday night: a melancholy tract of time, with Monday morning waiting to pounce on me at the end of it* (Priestley).

2. *This was January, and students faced an examination in May* (Graves).

3. *That was Wednesday* (Le Carre).

Всі визнають, що *this* та *that* є вказівні займенники. В цих випадках, а також в інших аналогічних, *it* має розглядатись як особове.

Аналіз речень типу *It rains, It is cold* дав можливість зробити такі висновки:

1) *It* у таких реченнях не є безособовим, оскільки мовні факти свідчать про те, що кожен раз є можливою підстановка конкретних іменників у позицію *it* залежно від ситуації висловлювання і тому один з основних аргументів безособового характеру *it* є науково необґрунтованим;

2) можливість вживання т.зв. "безособових" дієслів у множині також

свідчить про небезособовий характер займенника *it*;

3) вживання додатка у т.зв. безособових реченнях вказує на небезособовий їх характер. *It* у таких випадках слід розглядати як особовий займенник. Вживання вказівних займенників у структурах типу *It is necessary to do this* у позиції *it* свідчить про те, що *it* — семантичний еквівалент займенників.

1. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка. - М.,1966.
2. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка. - М.,1957.
3. Brown D.F. Form in modern English. - N.Y.,1958.
4. Kruisinga E. A Handbook of Present-day English.-Kemink on Zoon,1925.- Part II English accidence and syntax 2.
5. Poutsma H. A Grammar of late modern English. - Groningen,1926. - Parts 1, 2.
6. Sweet H. A new English grammar. Logical and historical.-Oxford,1955.- Parts 1,2.

В редакції часопису "Мова" можна замовити ксерокопії таких видань мовами народів України:

Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р.-К.:Головна спеціалізов. редакція літ. мовами національн. меншин України,1993 (*паралельні видання українською та а) німецькою б) румунською в) польською г) кримськотатарською мовами*)

Български народни приказки/Для дітей молодш. і серед. шкільн. віку.-Одеса:Маяк,1993.-56с. (*болгарською мовою*)

Шайкевич Б.А. Одеса — огнище на българска култура.-Одеса:Маяк,1995.-96с.

Шапошников А.К. Песни болгар Коктебеля и Дяутеля.-Симферополь:Таврия,1995.-75с. (*болгарською мовою; фонетико-акустичний начерк пісень, коментарі*)

Парамитъа, пуя пратун меса ас приазовски румейс - Казки греків Приазов'я.-Донецьк:Донбас,1993.-118с. (*румейською та українською мовами*)

Пирнешу астру - Сабати йылдыз (Вранішня зірка): Вірші, поеми, оповідання, гуморески, літературна хроніка. Мовами греків Приазов'я - румейською та урумською).-Донецьк:Донбас,1993.-181с.

Эна шиялгъа маргаритариа - Тысяча жемчужин: Афоризмы, пословицы и поговорки приазовских греков (*румейська мова*).-Донецьк:Донбас,1993.-143с.

Бейдерман О.А. Зустріч:Вірші.-Одеса:Маяк,1994.-48с. (*ідиш*)

Маме-лошн - Родной язык: Литературный альманах Клуба любителей языка идиш.-Одеса,1994.-№1, №2, №3 (*ідиш та російська*)

Оглан хем Мари-кыз - Оглан і Марі-киз: Гагаузька нар. казка.-К.:Веселка,1990 (*гагаузькою та українською мовами*)

Булгар С. Дев адамын оолу:Масалар.-Кишинёв:Литература артистикэ,1990.-64с. (*казки гагаузькою мовою для середн. шкільн. віку*)

Занет Ф. Заманайерсын евим.-Кишинёв:Дельта,Глав.ред.Молд.Сов.энцикл.,1989.-80с. (*збірка віршів гагаузькою мовою*)

Гагуз дили/Г.А.Гайдаржи,Е.К.Колца.-Кишинёв:Луміна,1988.-134с. (*підручник гагаузької мови для 7 кл.*)

Крымскотатарские имена:Происхождение и значение/Сост.Ш.Къайбуллаев.-Симферополь,1994.-81с.

Озенбашлы Э. Къырымтатар адлары - Крымскотатарские имена.-Симферополь:Таврия,1992.-48 с. (*кримськотатарською та російською мовами*)

Акъялды кърпннен айнеджи тильки.-Ташкент:Чолпан,1990.-224с. (*збірка казок кримськотатарською мовою*)

Бекіров Дж. Бала фольклору.-Акъмесджит:Таврия,1993.-110с. (*збірка дитячого фольклору кримськотатарською мовою*)

Русско-крымскотатарский терминологический словарь (анатомия, биология, ботаника, зоология, геология).-Симферополь:Ред. отдел Крымск. упр. по печати,1992.-48с.

Газети Романине (*ромською мовою*) та Рџлїндџа (*албанською мовою*)

Габинский М.А. Сефардский (испано-еврейский) язык.-Кишинёв:Штїнцица,1992.-183с. (*перше монографічне дослідження мови сефардів*)